

GAZDASÁG

A nemzetközi kereskedelem hatásvizsgálata: a globális értéklánc összefüggése a szén-dioxid-emisszió intenzitásával

Jing-Li Fan – Xian Zhang – Jian-Da Wang – Qian Wang: Measuring the Impacts of International Trade on Carbon Emissions Intensity: A Global Value Chain Perspective *Emerging Markets Finance and Trade*, 2021. 4. sz. 972–988. o.

DOI: [10.1080/1540496X.2019.1662783](https://doi.org/10.1080/1540496X.2019.1662783)

A szén-dioxid-emisszió egységnyi hozzáadott értékre jutó tömege (a szénintenzitás) összefügg a termék származási helyével, a globális import hatásaival. Nemzetközi összehasonlítás készült a nemzetközi input-output adatbázis (WIOD) külkereskedelmi értékadatait és a CO₂-emisszió mennyiségi adatait kombinálva. Az export és a belföldi felhasználás szén-emissziójának intenzitása alacsonyabb a fejlett gazdaságokban, mint Indiában, Kínában vagy Oroszországban. Az eltérés oka, hogy az említett 3 ország nagy súlyú a globális értéklánc átlagosnál nagyobb emissziójú közbelső termékei, valamint az energiahordozók globális exportjában.

TÁRGYSZAVAK: export, import, WIOD, input-output táblák, hozzáadott érték, CO₂-emisszió intenzitása, globális értéklánc, 1995–2009

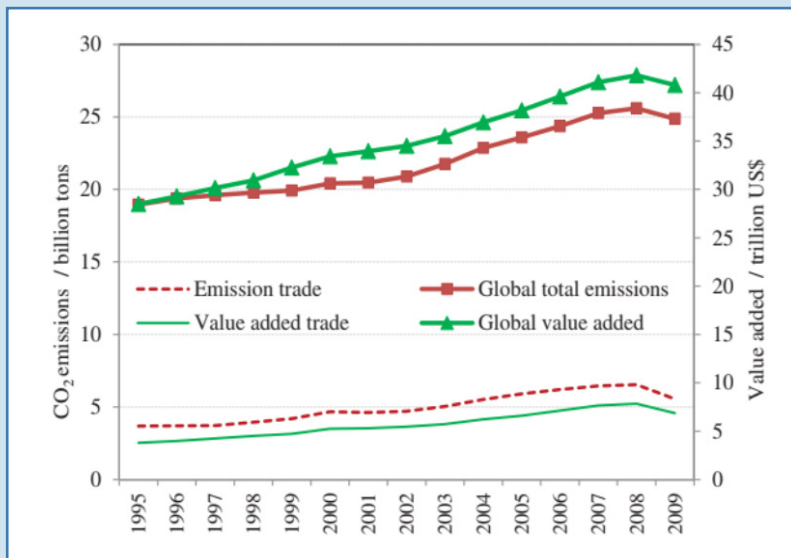
A szén-dioxid-emisszió intenzitása (a továbbiakban szénintenzitás) a felhasználás vagy az áruforgalom egységnyi hozzáadott értékre jutó károsanyag-kibocsátás tömegével mérhető. A szennyező hatás (kg CO₂/USD) összehasonlítható földrajzi térségek, időszakok, valamint a nemzetközi kereskedelem származási, illetve rendeltetési helyei szerint. A hatásvizsgálat az 1995 és 2014 közötti évek exportjára és importjára vonatkozik, a WIOD input-output táblái az értékadatokat egységesen az 1995. évi USD-árfolyamon tartalmazzák (OECD [2020]). A CO₂-emisszió (ez a szénintenzitás számlálója) becslése az 1995 és 2009 közötti időszak nemzeti kibocsátási adataira alapozott. (1. ábra)

— A hozzáadott érték adatforrása a nemzetközi input-output adatbázis (world input-output database – WIOD), ahol az éves külkereskedelmi adatok 35 ágazatra és 40 országra bontva érhetők el. A WIOD-adatbázis 41. térsége a világ többi országa (rest of the world – RoW). – NZ

A szénintenzitás alakulása összehasonlítható a minta országainak kibocsátására, nemzetközi áruforgalmára, valamint belföldi végső felhasználására. A globális hozzáadott érték átlagosan évi 2,99%-kal nőtt az 1995 és 2008 közötti időszakban, ennél kisebb (évi 2,34%) a CO₂-emisszió növekedésének átlagos üteme és csökkenő a tendenciája, ez jelzi a globális értéklánc hatásait (Goldemberg [2020]).

— A globális értéklánc ismert példája az Apple iPod késztermék. Az egységárból (144 USD/db) Kína termelő üzemeinek hozzáadott értéke csak 4 USD/db, az érték túlnyomó része (140 USD/db) más országok vállalatának hozzájárulása, részben immateriális szolgáltatás formájában (Dedrick [2010]).

A gazdasági szolgáltatás szénintenzitása gyakorlatilag nulla, és a globális hozzáadott értékben növekvő tendenciájú a részesedése. A klímavédelem akciói csökkentik az energiaigényes és nagyobb káros kibocsátással előállított termékek értékarányát a nemzetközi kereskedelemben (EC [2020]). – NZ

1. ábra: A globális áruforgalom hozzáadott értéke* (jobb oldali skála, 1000 milliárd USD) és az emissziók nemzetközi forgalma (bal oldali skála, milliárd tonna CO₂), továbbá a globális mennyiségek alakulása, 1995–2009

*A felső két grafikon a *minta országainak* összes hozzáadott értéke (felül) és CO₂-emissziója (alul), az alsó két grafikon a *globális kereskedelem* mutatósorozata: az emisszió tömege (felül) és becsült hozzáadott értéke (alul), 1995. évi USD-árfolyamon. A hozzáadott érték éves mutatósorozatainak forrása: *World Input-Output Tables, 2016 Release* (2000–2014). Elérhető: <http://www.wiod.org/database/wiots16>.

A forrásmű elemzése 14 nemzetgazdaság adatait tartalmazza a felmért CO₂-emisszió és az ágazati hozzáadott érték változóival. A minta nemzetközi kereskedelmének szénintenzitása a kereskedelmi partnerek emissziós mutatósorozata, továbbá az export és import ágazatok szerinti összetétele alapján becsülhető.

— A nemzetközi kereskedelem elemzése ágazatok szerint vonatkozhat a partnerek kétoldalú szállításaira (bilateral trade input–output – BTIO) és kettőnél több származási vagy rendeltetési helyre (multiregional input–output – MRIO) (Wang [2017]).

A globális értéklánc több földrajzi térség termelőit kapcsolja össze. A megfigyelt minta közbenső termékei több alkalommal és változó rendeltetési országokkal lépik át a vámhatárokat. Nem szimmetrikus a kétoldalú áruforgalom szén-dioxid-szennyező hatása.

A számított emisszió az Amerikai Egyesült Államok Kínába exportált termékeiben évente átlagosan mintegy 26 Mt, fordított irányban, a kínai exportban közel 305 Mt. A tartós különbségek összefüggnek a kereskedelmi

partnerek vizsgált ágazatainak szénintenzitása és a WIOD adatai szerint felmért áruszerkezetük alakulásával (Liu [2017]).

Levegőt szennyező káros kibocsátás forrása az elhasznált termék maradványainak kezelése is, az élettartam végétől az ártalmatlanításig. Az ártalmatlanítás CO₂-kibocsátást eredményez a felhasználónál, például étetés, energiafelhasználás stb. kapcsán. – NZ

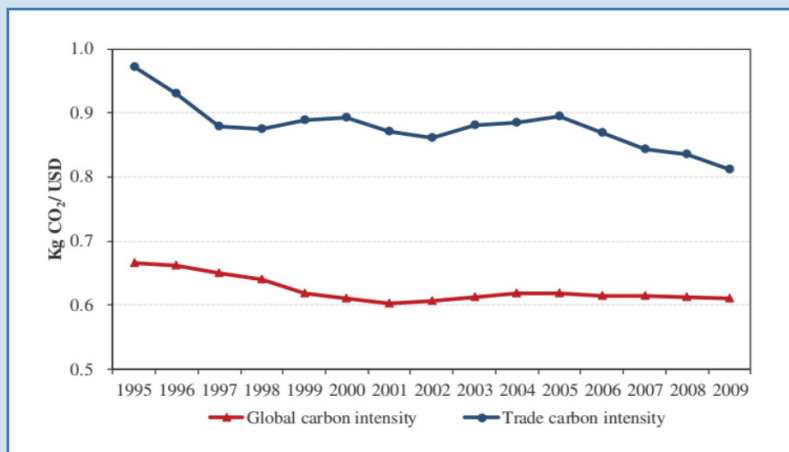
A szénintenzitás globális rátája az összes tevékenységre lényegesen kisebb, mint a globális kereskedelmi forgalomé, és viszonylag stabil. (2. ábra)

Az export és az import csökkenő emissziója és a hozzáadott érték növekvő tendenciája magyarázza a globális kereskedelem szénintenzitásának csökkenő tendenciáját, ami összefügg a globális értékláncok (global value chain – GVC) súlyának növekedésével is.

— A vizsgálati keretbe választott és a 3. ábrán jelölt 14 ország együttesen a globális szén-dioxid-emisszió mintegy kétharmadát képviseli (Energy [2021]).

2. ábra: Az egységnyi hozzáadott értékre jutó CO₂-emisszió* alakulása a globális kibocsátásban és a globális külkereskedelmi forgalomban, 1995–2009, kg CO₂/USD

*A szénintenzitás idősorai: a felső grafikon a globális kereskedelemé, az alsó grafikon a tevékenységek globális kibocsátásáé. A hozzáadott érték forrása a WIOD éves adata, egységesen az USD 1995. évi árfolyamával számítva az országok és az ágazatok szerint.

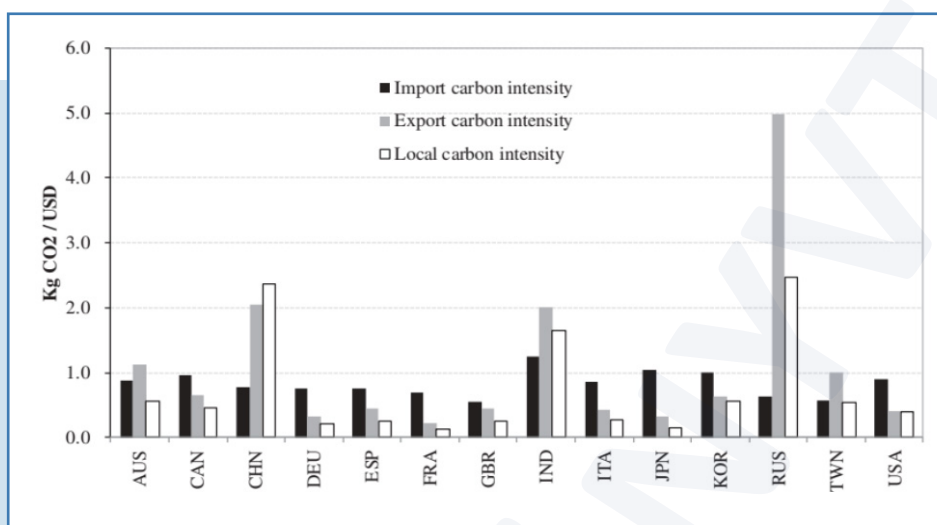
A nemzetközi termelési együttműködés partnerországai többszörösen exportálják a globális értéklánc (GVC) közbenső termékeit.

Az export és az import globális hozzáadott értéke viszonylag gyorsan nőtt 2004 után. A CO₂-emisszió tömege átlagosan évi mintegy 3%-kal nőtt a globális kereskedelem termékeiben, ugyanakkor a globális áruforgalom átlagosan évi 4,3%-kal nőtt 1995 és 2009 között. Ez magyarázza, hogy a szénintenzitás 2009. évi szintje (0,81 CO₂/USD) 9,2%-kal kisebb az 1995. évinél a globális kereskedelemben. – NZ

A szénintenzitás összehasonlítható az export és az import termékeiben, valamint a vizsgált országok belföldi végső felhasználásában. (3. ábra)

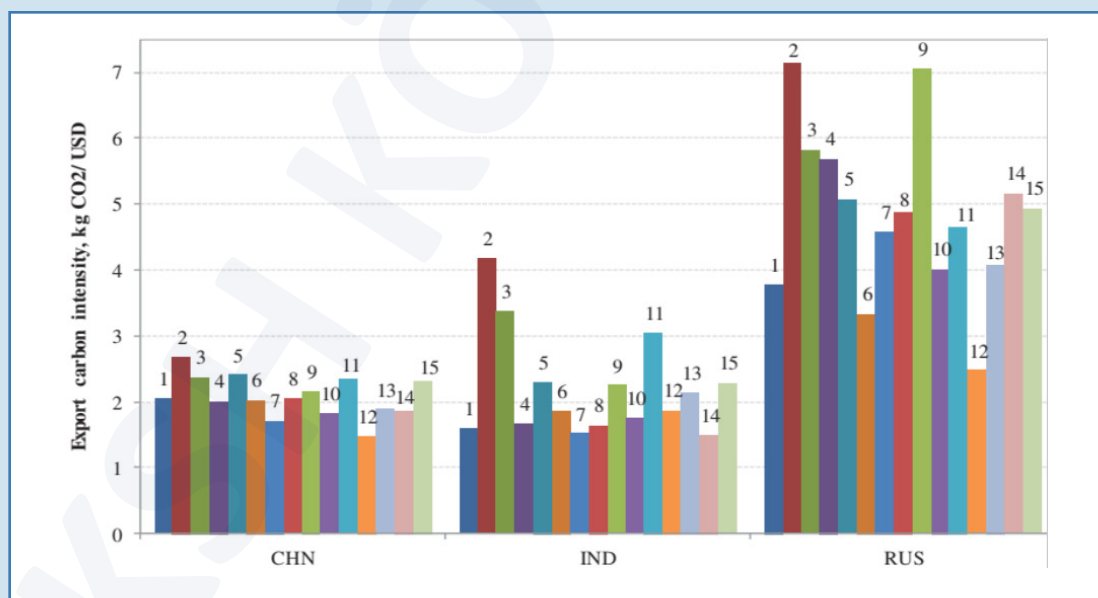
A hatásvizsgálat következő kiemelt kérdései vonatkoznak a globális értékláncok (GVC) áruforgalmára a 14 ország mintájában:

1. milyen hatású a GVC felmért forgalma a külkereskedelem globális szénintenzitására;
2. miként változott a minta CO₂-emissziójának intenzitása 1995 és 2009 között az export, az import és a

3. ábra: A szénintenzitás alakulása az import, az export és a belföldi végső felhasználás termékeinek hozzáadott értékéhez mérten országok* szerint, 2009, kg CO₂/USD

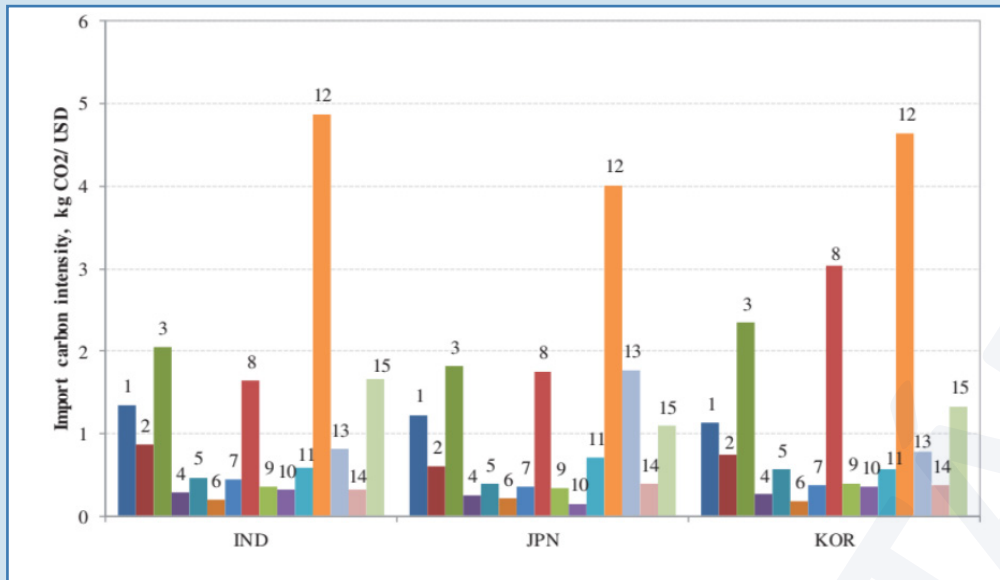
*A minta 14 országa hárombetűs jelöléssel, betűrendben. A szénintenzitás viszonyszámai (balról): import, export (globális átlag) és belföldi végső felhasználás.

4. ábra: A szénintenzitás alakulása az export 3 származási és 14 rendeltetési* országa szerint, 2009, kg CO₂/USD

*A minta exportáló országai Kína (CHN), India (IND) és Oroszország (RUS). Számok jelölik a kétoldalú export rendeltetésének térségeit, a betűrend a 3. ábráéval egyező, a „15” jel a világ többi országa (RoW). A rendeltetés tér-

ségeinek jele (angol megnevezéssel): 1 – Australia (AUS), 2 – Canada (CAN), 3 – China (CHN), 4 – Germany (DEU), 5 – Spain (ESP), 6 – France (FRA), 7 – Great Britain (GBR), 8 – India (IND), 9 – Italy (ITA), 10 – Japan (JPN), 11 – Korea (KOR), 12 – Russia (RUS), 13 – Chinese Taiwan (TWN), 14 – the USA (USA), 15 – Rest-of-the-World (ROW).

5. ábra: A szénintenzitás alakulása az import 3 rendeltetési és 14 származási* országa szerint, 2009, kg CO₂/USD

*A minta importáló országai India Japán és Dél-Korea. Számok jelölik a kétoldalú import származásának térségeit, a jelölések betűrendben a 4. ábrával egyezők, a „15” jel a világ többi országa (RoW).

- belföldi felhasználás éves értékadataiból számítva;
- miben különbözik egymástól a szénintenzitás tendenciája a fejlett és a fejlődő országok mintáiban középtávon;
- miben különbözik az export és az import szénintenzitása a kétoldalú áruforgalomban, és a külkereskedelelem rátája a GDP százalékában milyen hatású az indikátorokra.

Az export szénintenzitása nem éri el a 0,7 CO₂/USD szintet a minta fejlett nemzetgazdaságaiban, ahol kisebb az energiaintenzitás és a fajlagos káros kibocsátás, mint az indiai, a kínai vagy az orosz exporttermékeké (Barnes [2021], Canada [2020], Gold et al. [2020], Xin et al. [2021]).

Oroszország exportjának kiemelkedő (5 CO₂/USD) szénintenzitását a fosszilis energiahordozók kiugróan nagy részesedése magyarázza.

Kína belföldi felhasználású termékeinek szénintenzitása nagyobb, mint a kivitelé, illetve a behozatalé, a különbség fő oka a globális értékláncok importja. A származási országok technológiai és környezetvédelmi követelményei sokkal szigorúbbak, mint a nagy emissziójú kínai ipartelepeken (IEA [2021]).

Növekedett a fejlett gazdaságok importált termékeinek káros kibocsátása, ugyanakkor középtávon csökkent a belföldi rendeltetésű és az exportált termékek káros kibocsátásának szénintenzitása.

A kétoldalú nemzetközi kereskedelem exportjának szénintenzitása összehasonlítható az áruk rendeltetési térsége szerint. (4. ábra)

A kétoldalú nemzetközi kereskedelem importjának szénintenzitása összehasonlítható a származás térsége szerint. (5. ábra)

— Az ábrák a 2009. évi termékszerkezet átlagos emisszióit mutatják be a minta származási és rendeltetési országai szerint. Az 5. ábrán például kiugró az orosz (12) származású import szénintenzitása mindhárom célsországban, ezt a fosszilis energiahordozók nagy értékaránya magyarázza. A kínai (3) és indiai (8) származású import szénintenzitása is kiugró. A nyugat-európai származású import intenzitása (4, 5, 6, 7 és 9 jellel) sokkal kisebb, ez összefügg a szigorúbb klímavédelmi előírásaikkal. – NZ

A fejlődő országok (Kína, India) exportált termékeinek szénintenzitása nagyobb mértékben csökkent, mint a fejlett országoké 1995 és 2009 között, de a klímavédelmi intézkedéseik ellenére nagyobb, mint például a nyugat-európai országoké (Li [2021]). Kína növekvő érdeklődése a globális értékláncokban elősegítette az export termékszerkezetének korszerűsítését, erre utal, hogy az export szénintenzitása 2009-ben mintegy 52%-kal kisebb, mint 1995-ben (Liu-Liang [2021]).

— Az import és az export átlagos szénintenzitása széles sávban szóródik a minta partnerországai szerint. A minta 14 országa közötti kétoldalú forgalom termékszerkezte összehasonlítható a WIOD adatbázis ágazati bontású értékadatai alapján. Az exporttermék becslött CO₂-emissziója összefügg a termelési folyamatok fel-

mért energiaigényével, egyéb közvetlen kibocsátásával (Khan [2021]; Gütschow et al. [2021], Jaller–Matthews [2021]; Litavcova–Chovancová [2021]).

Kína exporttermékeinek átlagos szénintenzitása nagyobb például Kanadában (2,7), mint Oroszországban (1,5 CO₂/USD). Ennél is nagyobbak India exportjának relációs különbségei, itt a szénintenzitás két szélső értéke a brit (1,5) és a kanadai (4,2 kg CO₂/USD) mutató. – NZ

A hatásvizsgálat az emissziók intenzitási mutatóit hasonlítja össze a minta térségei, valamint a kétoldalú áruforgalom ágazati jellemzői szerint. Tartósan nagyobb a kínai, az indiai és az oroszországi export szennyező hatása, mint a nyugat-európai vagy az észak-amerikai termékeké. A CO₂-emisszió csökkenése összefügg a globális értéklánc térhódításával.

Az magyarázza a fejlett gazdaságok esetén a belföldi felhasználás és export sokkal alacsonyabb szénintenzitását, hogy az indiai, a kínai és az oroszországi export lefedi a nagyobb káros kibocsátású energiahordozók, közbelső termékek viszonylag nagy részét (Parry [2020]).

Kedvező tendencia, hogy alacsonyabb a szénintenzitás 2009-ben, mint 1995-ben (Engström et al. [2021]). Az export, az import és a belföldi végső felhasználás növekvő hozzáadott értéke mellett az emissziót csökkentő programok is magyarázzák a trendeket (Ferrazzi et al. [2021], IEA [2021]).

A gazdasági egység olyan közbelső termék importjában érdekelt, amelynek felhasználásával csökkenthető a termelés egyre drágább energiaigénye, a káros kibocsátás, a hulladék képződése (Nippa et al. [2021], Williams [2021]).

NÁDUDVARI ZOLTÁN

IRODALOM

- BARNES, A. [2021]: *The Challenges and Prospects for Carbon Pricing in Europe*. Oxford, Oxford Institute for Energy Studies. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2021/05/The-Challenges-and-Prospects-for-Carbon-Pricing-in-Europe-NG-168.pdf>
- CANADA [2020]: *Pan-Canadian approach to pricing carbon pollution*. Interim Report (2020). Gatineau, Environment and Climate Change Canada. https://publications.gc.ca/collections/collection_2021/eccc/En4-423-1-2021-eng.pdf
- DEDRICK, J. – KRAEMER, K. L. – LINDEN, G. [2010]: Who profits from innovation in global value chains? A study of the iPod and notebook PCs. *Industrial and Corporate Change*, 1. sz. 81–116. <https://doi.org/10.1093/icc/dtp032>
- EC [2020]: *Stepping up Europe's 2030 climate ambition Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people*. Brussels, European Commission <https://www.europeansources.info/record/stepping-up-europes-2030-climate-ambition-investing-in-a-climate-neutral-future-for-the-benefit-of-our-people/>
- ENERGY [2021]: *A carbon pricing design for the Energy Community*. Energy. Community. https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/kantor_carbon_012021.pdf
- ENGSTRÖM, G. – GARS, J. – KRISHNAMURTHY, C. – SPIRO, D. – CALEL, R. – LINDAHL, T. – NARAYANAN, B. [2021]: Carbon pricing and planetary boundaries. *Nature Communications*, 4688. sz. 1–11. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-18342-7>
- FERRAZZI, M. – ZWART, S. – KALANTZIS, F. [2021]: *Assessing climate change risks at the country level: the EIB scoring model*. Luxembourg, European Investment Bank. 1–28. <https://doi.org/10.2867/854649>
- GOLDEMBERG, J. [2020]: The evolution of the energy and carbon intensities of developing countries. *Energy Policy*, 111060. 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.111060>
- GOLDSTEIN, B. – GOUNARIDIS, D. – NEWELL, J. P. [2020]: *The carbon footprint of household energy use in the United States*, 32. sz. 19122–19130. <https://doi.org/10.1073/pnas.1922205117>

- GÜTSCHOW, J. – JEFFERY, M. L. – GÜNTHER, A. – MEINSHAUSEN, M. [2021]: Country-resolved combined emission and socio-economic pathways based on the Representative Concentration Pathway (RCP) and Shared Socio-Economic Pathway (SSP) scenarios. *Earth System Science Data*, 3. sz. 1005–1040. <https://doi.org/10.5194/essd-13-1005-2021>
- IEA [2021]: *Net Zero by 2050 A Roadmap for the Global Energy Sector*. International Energy Agency. https://iea.blob.core.windows.net/assets/deebef5d-0c34-4539-9d0c-10b13d840027/NetZeroBy2050-ARoadmapfortheGlobalEnergySector_CORR.pdf
- JALLER, M. – MATTHEWS, S. [2021]: *Can Carbon Intensity Metrics Help Achieve Net Carbon Reductions?* University of California. 1–16. o. <https://faculty.engineering.ucdavis.edu/jaller/wp-content/uploads/sites/298/2021/06/92021-Jaller-and-Matthews-Can-Carbon-Intensity-Metrics-Help-Achieve-Net-Carbon-Reductions.pdf>
- KHAN, R. [2021]: Beta decoupling relationship between CO₂ emissions by GDP, energy consumption, electricity production, value-added industries, and population in China. *PLoS One*, 4. sz. 1–22. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0249444>
- LITAVCOVA, E. – CHOVANCOVÁ, J. [2021]: Economic Development, CO₂ Emissions and Energy Use Nexus-Evidence from the Danube Region Countries. *Energies*, 11. sz. 1–23. <https://doi.org/10.3390/en14113165>
- LIU, L. J. – LIANG, Q. M. [2017]: Changes to pollutants and carbon emission multipliers in China 2007-2012: An input-output structural decomposition analysis. *Journal of Environmental Management*, 76–86. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.07.061>
- LIU, P. R. – RAFTERY, A. E. [2021]: Country-based rate of emissions reductions should increase by 80% beyond nationally determined contributions to meet the 2 °C target. *Communications Earth & Environment*, 29. sz. 1–10. <https://doi.org/10.1038/s43247-021-00097-8>
- NIPPA, M. – PATNAIK, S. – TAUSSIG, M. [2021]: MNE responses to carbon pricing regulations: Theory and evidence. *Journal of International Business Studies*, 5. sz. 904–929. <https://doi.org/10.1057/s41267-021-00403-8>
- OECD [2020]: *COVID-19 and the low-carbon transition: Impacts and possible policy responses*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-the-low-carbon-transition-impacts-and-possible-policy-responses-749738fc/>
- PARRY, I. [2020]: Increasing carbon pricing in the EU: Evaluating the options. *European Economic Review*. 1–23. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2019.103341>
- WANG, H. – ANG, B. W. – SU, B. [2017]: A multi-region structural decomposition analysis of global CO₂ emission intensity. *Ecological Economics*, 163–176. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.06.023>
- WILLIAMS, J. H. et al. [2021]: Carbon-Neutral Pathways for the United States. *AGU Advances*, 1. sz. 1–25. <https://doi.org/10.1029/2020AV000284>
- XIN, L. – JIA, J. – HU, W. – ZENG, H. – CHEN, C. – WU, B. [2021]: Decomposition and Decoupling Analysis of CO₂ Emissions Based on LMDI and Two-Dimensional Decoupling Model in Gansu Province, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11. sz. 1–20. <https://doi.org/10.3390/ijerph18116013>

Az egészségügyi rendszer hatékonysága az OECD-országokban dinamikus hálózati DEA megközelítéssel

Beata Gavurova – Kristina Kocisova – Jakub Sopko: Health system efficiency in OECD countries: dynamic network DEA approach

Health Economics Review, 2021. 40. sz. 1–25. o.

DOI: [10.1186/s13561-021-00337-9](https://doi.org/10.1186/s13561-021-00337-9)

A 36 OECD-ország felmért éves adatai alkalmasak a közegészségügyi és a betegellátó alrendszerek hatékonyságának nemzetközi összehasonlítására. Kijelölhető a felmért nemzeti intézményhálózatok élvonala, továbbá 2000., 2008. és 2016. évi rangsorok az ehhez mért távolságokkal. Az elért pozíciók összefüggnek az alrendszerek technikai színvonalával és kapcsolataikkal, a kapacitásaik felmért inputjaival, kimeneteivel. Úgy lehet közelíteni a hatékonyság élvonalához, hogy javítják a kimenetek minőségét, az egészségügyi inputra jutó eredményt.

TÁRGYSZAVAK: közegészségügy, betegellátás, egészségügyi rendszer, indikátor, DEA (Data Envelopment Analysis) modell, skálahatékonyság, OECD-országok, 2000–2016

A nemzetközi összehasonlítás összeveti a közegészségügyi és a betegellátó, gyógyító alrendszerek ráfordításait a mérhető fontosabb kimeneti adatokkal. A vizsgált 36 OECD-ország nemzeti egészségügyi rendszerének hatékonysági rangsora összeállítható, kijelölve az élvonalnak (frontier) és a minta többi elemének aktuális távolságait. A vizsgálat a 2000., 2008. és 2016. évi mutatósorozatokat hasonlítja össze.

A hatékonysági mérés indexsorozata kijelöli a tárgyévben leghatékonyabb egészségügyi alrendszereket. A hatékonysági mutatók összehasonlítják a tárgyévi ráfordítás (x) egységére jutó kimenetet (outcome, y), meghatározva a két időszak közötti változást (Luoma et al. [1996], WHO [2016], Dénes et al. [2017], Majumda–Asgari [2017], Masri–Asbu [2018], Miszczyńska–Miszczyński [2022], Medarević–Vuković [2021], Singh et al. [2021]).

— A burkológörbe-elemzés (data envelopment analysis – DEA) ökonometriai modellje alkalmazható a tárgyidőszakban leghatékonyabb döntéshozó egység (decision-making unit – DMU) kijelölésére. A mintaso-

kaságban itt a legnagyobb a kimenet, teljesítmény (y) az input (x) egységére számítva. A mutatók mérik a minta elemeinek távolságát a tárgyidőszak élvonalától (frontier). A minta élvonala tartalmazza a legnagyobb (y/x) hatékonyságú egészségügyi alrendszereket.

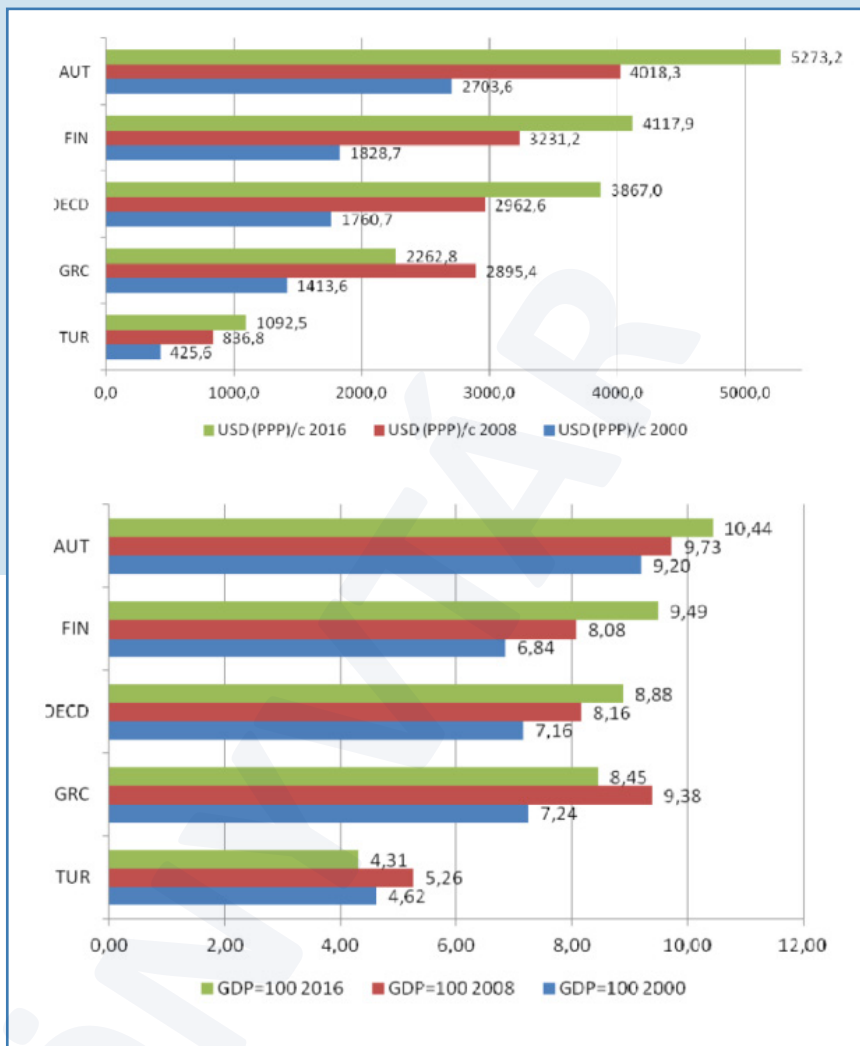
Az input (x) és a kimenet (outcome, y) egyedi kombinációi időben változnak. Az egyes országok élvonalától mért aktuális távolsága összefügg az egészségügyi alrendszerek közötti kapcsolatrendszerrel is. Az egyes időszakokban leghatékonyabb döntéshozó egység indexe egységnyi és maximális (Malmquist-index = 1,0000). A nemzeti alrendszerek hatékonysági (y/x) rangsora változik, a kétirányú változás mérésére alkalmas a két időszak ($t, t + 1$) Malmquist-indexeinek viszonyszáma. – NZ

Az egyik vizsgált alrendszer a nemzeti közegészségügy intézményeit és folyamatait (public health area – PH) tartalmazza. Elérhető nemzeti mutatók: a káros szenvedély (alkoholfogyasztás, dohányzás) elterjedtsége, a gyerekek fertőző betegségek elleni védőoltásának rátája, a szűrővizsgálatok rátája, az egészségügyi felvilágosítás, oktatás alakulása stb. A nemzeti alrend-

1. ábra: Az egészségügy ráfordításainak mutatói* országok szerint, 2000, 2008, 2016

* Az ábrát az ismertető készítette a forrásmű táblázatának adataiból. Az európai OECD-országok 3 betűs jelöléssel és az OECD átlagos tárgyévi viszonyzszámai. Az egészségügy ráfordításainak viszonyzszáma: a felső ábrán az egy lakosra jutó éves érték (USD PPP/fő), az alsó ábrán a kiadás a GDP százalékában. A rangsor a 2016. évi input szerint.

szer eredményességének összehasonlítható mutatója a születéskor várható élettartam, a halálozási ráta betegsékcsoportok szerint.

A másik vizsgált alrendszer, a *betegek ellátása, gyógyítása* (medical care area – MC), a mérhető input és eredmény (outcome) mutatósorozataival értékelhető. A betegeket ellátó (MC) komplex hálózat alapvető feladatai: a vizsgálat, a kezelés, az ápolás és gyógyítás, az utógondozás. A hálózat kimenete például a kórházból kibocsátottak, a fontosabb halálokok szabványos mutatóival mérhető. A kezelések mutatói például az orvosi konzultációk éves gyakorisága, a daganatos betegségek korai szűrésének (cancer screening) rátája, a fontosabb diagnosztikai technikák elérhetősége stb.

— Az ágyszám nem releváns input a betegek ellátásában, mert a minta heterogén a társadalmi, a gazdasági fejlettségi, a közegészségügyi, a demográfiai, a térségi stb. feltételek szerint (Numaker [1983], Cordero et al. [2021]).

Az egészségügyi alrendszerek közös kimeneti (outcome) mutatója az élet minősége, ez mérhető az életminőséggel korrigált életek számával (quality-adjusted life years – QALYs) és az egészségkárosodástól mentes várható átlagos élettartammal (health-adjusted life expectancy – HALE). – NZ

A nemzeti egészségügyi rendszerek tárgyévi alapvető ráfordításai (input, x):

- az élőlőmunka felhasználása, ezt méri az orvosok 1000 lakosra jutó száma (physicians per 1000 people);
- a pénzügyi előirányzat, ezt méri az éves költség (USD PPP/év), az egy lakosra jutó éves ráfordítás (USD PPP/fő) és a kiadás rátája a GDP százalékában. (1. ábra)

A tárgyidőszakok hatékonysági rangsora elemezhető az egységnyi egészségügyi ráfordításra jutó kimenet (outcome) mutatósorozatával. Az országok hatékonysági mutatóinak a nemzetközi élvonaltól (frontier) mért távolságát együttesen magyarázza

- az egészségügyi szolgáltatások költsége;
- a hálózat részrendszereinek összetétele, irányítási színvonala, felszereltsége;
- a szakmunkás összetétele és felkészültsége.

Csökkenhető az élvonalhoz mért távolság nemzeti egészségügyi reformmal, azonban ez csak késleltetéssel mérhető, a szándékolt változások hatására.

— A skálahatékonyság és a dinamikus DEA-modell ráfordítási mutatói közötti összefüggések kétféle feltéssel számíthatók.

Az állandó ráta (constant returns to scale – CRS) nem számol a minta elemeinek eltérő méretével, ilyen a Charnes, Cooper and Rhodes-féle (CCR) módszertan.

Ettől eltérő a változó skálahatékonysági (variable returns to scale – VRS) ráta koncepciója, ahol hatással van a ráfordítás megtérülésére például a kapacitás korszerűsítése, ilyen a Banker, Charnes and Cooper-modell (BCC-modell). – NZ

A PH alrendszer teljesítményét méri a gyermekhalandóság (infant mortality) rátája, amely az 1 évnél fiatalabbak 1000 újszülöttre jutó tárgyevi haláleset-inek száma. Ez a mutató a teljes mintában átlagosan 3,9‰ 2016-ban (2000-ben 6,8‰), a legkedvezőt-lenebb halálozási ráta 2016-ban 12,1‰ (2000-ben 28,4‰). (1. táblázat)

A betegellátó (MC) alrendszer egyik teljesítmény-mutatója a kórházi elbocsátás 100 000 megállapított betegségre jutó átlagos száma. A másik indikátor a szakrendelés átlagos éves gyakorisága egy lakosra

A nemzeti közegészségügyi (PH) alrendszer modell-számításában az inputok:

Indikátor	Egység	Vonatkozási kör
Alkoholfogyasztás	liter/év, fő	15+ éves népesség
Dohánytermékek fogyasztása	gr/év, fő	15+ éves népesség

A PH alrendszer kimenete (outcome) az egészségkárosodástól mentes várható átlagos élettartam (health-adjusted life expectancy – HALE). Az OECD-országok 2016. évi átlagos mutatója HALE = 71,1 év (2000-ben 68,0 év), a leghossz-szabb nemzeti élettartam 2016-ban HALE max = 74,8 év (2000-ben 72,5 év).

A közegészségügyi (PH) alrendszer teljesítménye és a betegellátó (MC) alrendszer közötti kapcsolat mutatói:

Indikátor	Mértékegység	Vonatkozási kör
Védőoltás	%	1 évesnél fiatalabb népesség immunizálása
Mellrákszűrés		50–69 éves nők szűrési rátája (a tárgyév előtti 2 évben értesítettek száma = 100)
Humán papillomavírus szűrése		20–69 éves nők szűrési rátája (a tárgyév előtti 3 évben értesítettek száma = 100)

Indikátor	Mérték-egység	2000	2008	2016	2000–2016 változás
Alkoholfogyasztás	liter/ fő	9,48	9,70	8,91	-0,57
Dohánytermékek fogyasztása	1 főre	25,74	22,18	18,83	-6,91
Várható élettartam, HALE	életév	67,98	70,11	71,10	3,12
Védőoltás		92,89	95,22	95,42	2,53
Mellrákszűrés	%	51,67	57,60	60,20	8,53
Humán papillomavírus szűrése		56,14	59,87	61,91	5,77
Gyermekhalandóság	‰	6,77	4,63	3,87	-2,90

1. táblázat: A 36 OECD-ország közegészségügyi (PH) alrendszereinek átlagos mutatói és a változások mértéke, 2000–2016

A nemzeti betegellátó (MC) alrendszer modell-számításában az inputok:

Indikátor	Egység	Vonatkozási kör
Gyógyászati technológia: CT-ellátottság	darab/millió fő	egymillió lakosra jutó komputertomográf
Szakdolgozók rátája az egészségügyben	fő/1000 lakos	orvosok, ápolók 1000 lakosra jutó száma

vonatkozóan. A betegellátás teljesítményét méri a tárgyevi új rákos megbetegedések 100 000 lakosra jutó átlagos száma is. (2. táblázat)

A tanulmány táblázatait tartalmazzák a DEA-modell tényezőit az OECD-országok mintájára, ezen belül a közegészségügyi és a betegellátó alrendszerek indexsorozatait, *állandó skálahatékony-ságot* feltételezve. (2. ábra)

Az Európai Unió 4 új tagállama egészségügyi rendszereinek 2016. évi hatékonysági indexei a teljes minta élvonalától (frontier) távolabb vannak, mint 2000-ben, ez összefügg például a felgyorsult technológiai fejlődéssel. (3. ábra)

Indikátor	Mértékegység	2000	2008	2016	2000–2016 változás
Gyógyászati technológia: CT-ellátottság	darab/millió lakos	16,11	21,21	25,94	9,83
Szakdolgozók rátája az egészségügyben	fő/1000 lakos	10,01	11,30	12,49	2,48
Kórházi elbocsátás	100 000 betegségre	15 982	16 105	15 817	-165
Szakrendelés gyakorisága	alkalom/fő	6,17	6,52	6,85	0,68
Új rákos megbetegedés	100 000 lakosra	277,87	259,93	269,26	-8,61

2. táblázat: A 36 OECD-ország betegellátó (MC) alrendszere átlagos mutatói és a változások mértéke, 2000–2016

A közegészségügyi (PH) és a betegellátó (MC) alrendszerek nemzeti indexei, azok éves átlagai a teljes egészségügyi rendszerre *változó skálahatékony-sággal* is számíthatók. (4. ábra)

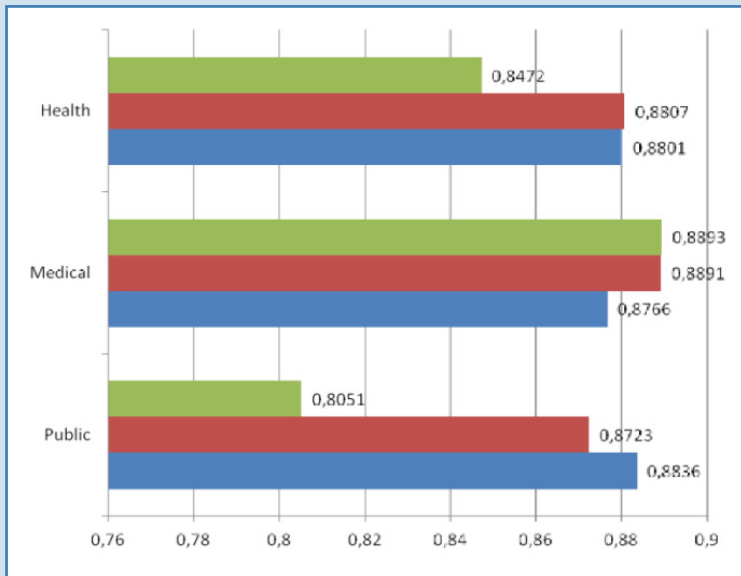
— Az egészségügy nemzeti alrendszerei hálózatként elemezhetők a dinamikus modell összefüggéseivel. Az egészségügyi rendszer egészének a tárgyidőszak élvonalától mért távolsága szorzataként számítható, a két tényező a közegészségügyi (PH) és betegellátó (MC) alrendszerek (egységnél kisebb) indexe. Az egyes alrendszerek nemzetközi élvonaltól mért távolsága időben változik. Az egyik hajtóerő itt a technika változása (technical change), ennek hatására eltolódik az élvonal (frontier shift effect – FS) két időszak között. Módosítja az élvonalhoz mért pozíciókat a nemzeti rendszer felzárkózása (catch-up effect – CU). A felzárkózást együttesen magyarázza a tevékenységek és az irányítás nagyobb technikai hatékonysága (technical efficiency), valamint a javuló mérethatékonyság (scale efficiency). – NZ

Viszonyszámok mérik a nemzeti rendszer felzárkózását a minta élvonalához. Elemezhető a 2016. évi Malmquist-index aránya a 2000. évihez hasonlítva (MI-jellel). Az egynél nagyobb MI-mutatók esetén az alrendszerek 2016. évi követési távolsága kisebb, mint a 2000. évi. A pozíció eltolódásának hajtóerői 2000 és 2016 között: a technika változása (FS) és az erőforrások felhasználásának javuló hatékonysága (CU) alrendszerek szerint. (5. ábra)

A Malmquist-index állandó skálahatékony-sággal, az élvonalról mért 2000. évi távolság = 1,00. Az alsó ábrán például a lett (LVA) 2016. évi Malmquist-index (MI) 4%-kal kisebb, mint 2000-ben, ezen belül a két alrendszer együttes hatékonysága (CU) 16%-kal növekedett, de 21%-kal nőtt az elmaradás a technika élvonalától (FS) a 16 év alatt.

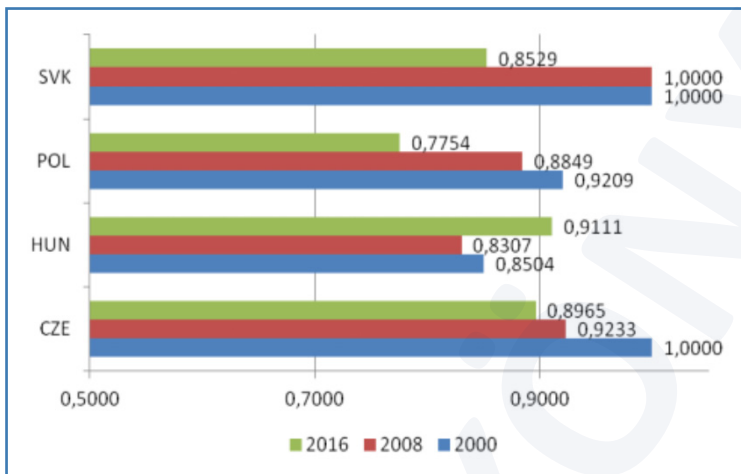
A burkológörbe-elemzés (DEA) torzíthat, ha a tárgyidőszak mintái kiugró értékeket (outliers) is tartalmaznak. Nagyobb a hatékonyság indexe a kiugró értéket nem tartalmazó, szűkített mintában az élvonal (frontier) meghatározása során. Erre tekintettel a két alrendszer (PH, MC) szűkített mintája csak 23 OECD-ország mutatósorozatait tartalmazza a 3 tárgyévben.

Európában ugrásszerű változások voltak a görög (GRC) és a török (TUR) egészségügyi reformmal összefüggésben, ezek az egyensúly helyreállítását

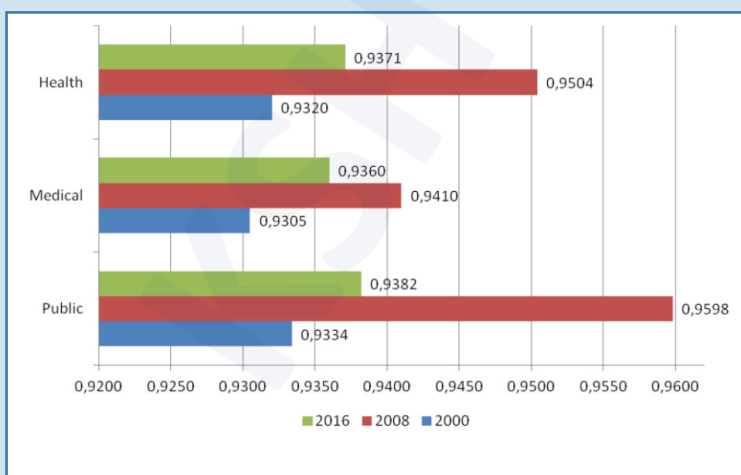
2. ábra: A 36 OECD-ország egészségügyi rendszereinek átlagos hatékonysági mutatói* állandó skálahatékonysággal, 2000, 2008, 2016

Az ábrát az ismertető készítette a forrásmű táblázatának adataiból. A két alrendszer (alulról) a közegészségügyi (PH) és a betegellátó (MC), a legfelső a teljes egészségügyi rendszer tárgyévi Malmquist-indexeinek OECD-átlaga. Az index értéke 1,0000 az élvonal esetén. A közegészségügyi (PH) alrendszer 2016. évi átlagos hatékonysága 19,49%-kal marad el az élvonaltól, ennél kisebb a betegellátó (MC) alrendszer (11,07%) követési távolsága 2016-ban, a különbségek jelzik a hatékonyságjavítás lehetőségét, állandó skálahatékonysággal.

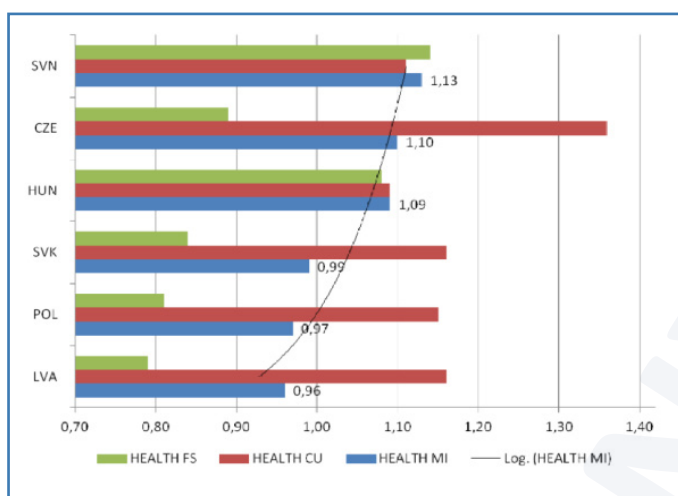
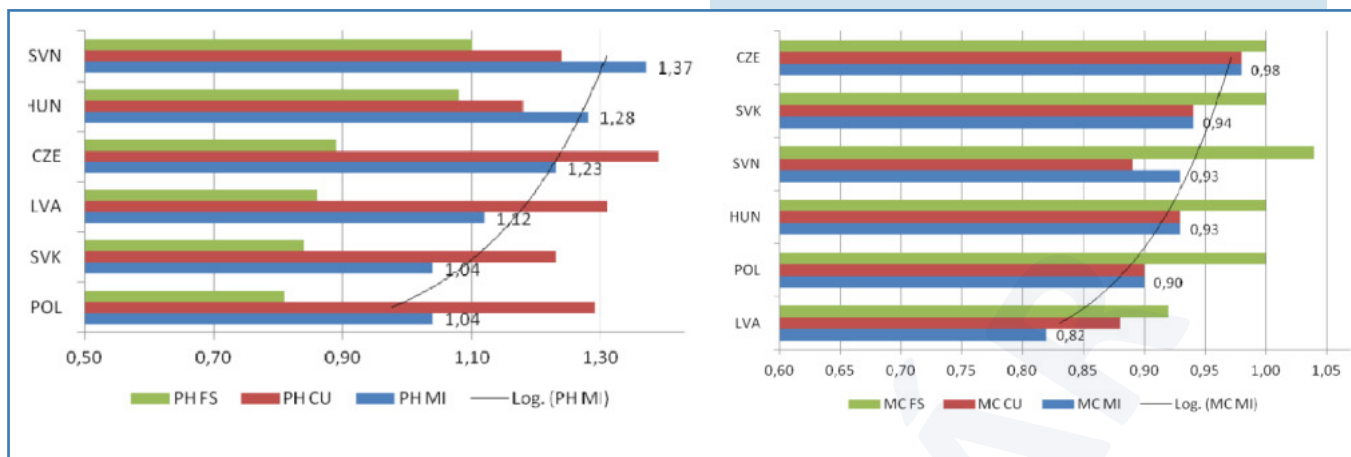
3. ábra: Az egészségügy két alrendszerének együttes hatékonysági mutatói* állandó skálahatékonysággal országok szerint, 2000, 2008, 2016

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmű táblázatának adataiból. A visegrádi csoport (V4) országai 3 betűs jellel. A Malmquist-index állandó skálahatékonysággal, az élvonal esetén az index értéke 1,0000. A lengyelországi (POL) hatékonyság 22,46%-kal marad el az élvonaltól, ennél kisebb a cseh (10,35%) és a szlovák (14,71%) egészségügyi rendszerek átlagos követési távolsága 2016-ban, a különbségek jelzik a hatékonyságjavítás lehetőségét állandó skálahatékonysággal.

4. ábra: A 36 OECD-ország egészségügyi rendszereinek átlagos hatékonysági mutatói* változó skálahatékonysággal, 2000, 2008, 2016

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmű táblázatának adataiból. A diagramok egyeznek a 3. ábra szerinti 3 mintával. A közegészségügyi (PH) alrendszer 2016. évi átlagos hatékonysága 6,18%-kal marad el az élvonaltól, a betegellátó alrendszer követési távolsága 2016-ban 6,4%, a különbségek jelzik a hatékonyságjavítás lehetőségét változó skálahatékonysággal.

5. ábra: Hajtóerők az egészségügyi rendszerek hatékonysági indexe változásában* országok szerint, 2000–2016 (2000 = 1,00)

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmű táblázatának adataiból. Az Európai Unió új tagállamai 3 betűs jellel. A felső bal oldali ábra a közegészségügyi (PH), a felső jobb oldali ábra a betegellátó (MC) alrendszer arányszámaival. Az alsó ábra az egészségügyi rendszer (HEALTH) hatékonyságának átlagos változása.

A Malmquist-index állandó skálahatékonysággal, az élvonaltól mért 2000. évi távolság = 1,00. Az alsó ábrán például a lett (LVA) 2016. évi Malmquest-index (MI) 4%-kal kisebb, mint 2000-ben, ezen belül a két alrendszer együttes hatékonysága (CU) 16%-kal növekedett, de 21%-kal nőtt az elmaradás a technika élvonaltól (FS) a 16 év alatt.

célzó költségvetési megszorítás idején javították a hatékonyságot.

A nem európai országok közül ugrásszerű a változás Chile (CHL), Japán (JPN) és Mexikó (MEX) egészségügyi rendszerében. Ezek összefüggnek a térség természeti katasztrófaival, a társadalombiztosítási rendszer reformjával, az alrendszerek (PH, MC) új jogi szabályozásával.

A hatékonyság változásának értékelése az alrendszerek (PH, MC) 2016. évi Malmquist-indexét a 2000. évihez viszonyítja országok szerint, ezen belül állandó (CRS) és változó (VRS) skálahatékonysággal. (6. ábra)

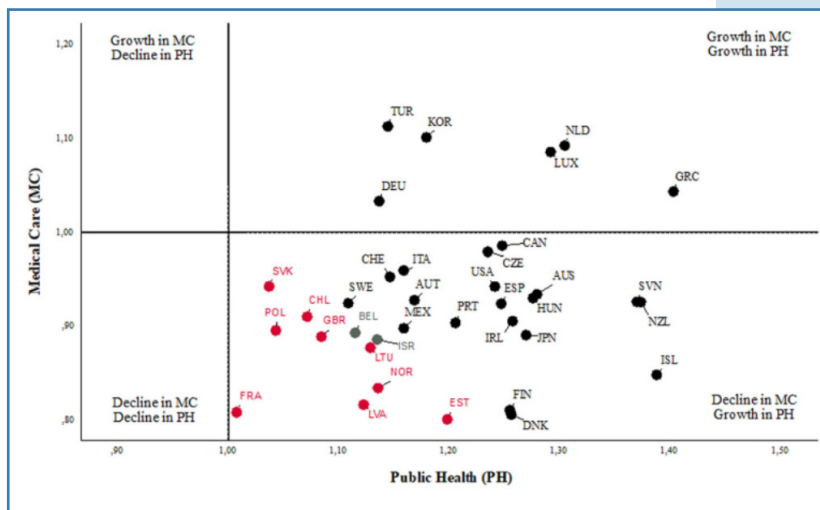
A francia (FRA) egészségügyi alrendszerek együttes hatékonysági indexe 2016-ban távolabb volt az élvonaltól, mint 2000-ben (piros jellel). A nemzetközi élvonalhoz való közeledést magyarázza, hogy a kormányzat módosította a ráfordítások arányát a GDP-ben, átalakította az intézményi jogszabályokat például Görögországban (GRC, fekete jellel) (Trakakis et al. [2021]).

A tanulmány 3 tárgyév mutatóival hasonlítja össze a közegészségügyi és a betegellátó alrendszerek

hatékonyságát. Modellek számítják a nemzeti indikátorok és az élvonal távolságát, annak változásait. A burkológörbe-elemzés (DEA) tényezői két alrendszer összehasonlítható ráfordítási és eredménymutatói. A nemzeti egészségügyi rendszerek relatív pozícióinak változásai alapján mérhető a szakpolitika hatékonysága, annak változása 2000 és 2016 között.

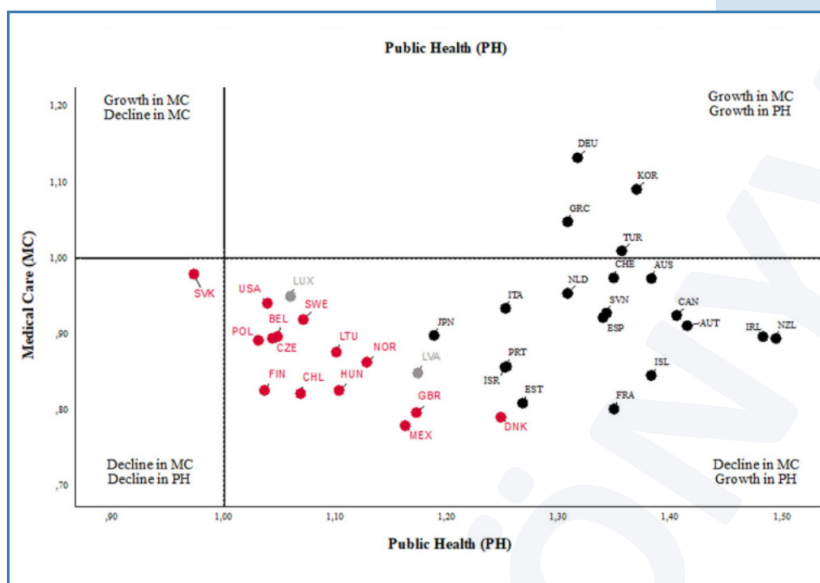
A rendszerek összehasonlítása végezhető állandó skálahatékonysággal (CRS), egy másik módszer szerint változó a skálahatékonyság (VRS), nagyrészt a gyógyászati technikából eredően. Lényeges magyarázó tényező, hogy a megtérülési feltételek egymástól eltérők a minta 36 országában, különböző a gazdasági fejlettségük, a demográfiai, jövedelmi helyzetük, az egészségügyi szakpolitika is. A területi, földrajzi adottságaik is eltérők.

Az egyes egészségügyi alrendszerek inputja felhasználja a hálózatban együttműködő partnereik

6. ábra: A közegészségügyi (PH) és a betegellátó (MC) alrendszer 2016. évi Malmquist-indexének aránya országok szerint, állandó (felső ábra, CRS) és változó (VRS) skálahatékonyssággal (2000. évi index = 1,00).

*Az országok 3 betűs jellel. A vízszintes tengely a közegészségügyi (PH), a függőleges a betegellátó (MC) alrendszer viszonyzáma (a 2000. évi indexérték = 1,00). Ahol 1,00-nél kisebb a két időszak indexeinek viszonyzáma, ott csökkent, ahol 1,00-nél nagyobb, ott nőtt a hatékonyság. A pontok színe jelzi, hogy a két alrendszer (PH, MC) együttes teljesítménye (y) az inputok (x) egységnyi változásának hatására csökkent (piros), stagnált (szürke) vagy nőtt (fekete) állandó (CRS, felül) vagy változó (VRS, alul) skálahatékonyssággal.

kimeneti (outcome) szolgáltatásait. A korszerűbb diagnosztikai technika például csökkentheti a rák miatti halálozás rátáját, javíthatja a kórházi elbocsátás arányát, az élet minőségét, növelheti a várható átlagos élettartamot stb.

A nemzetközi hatékonysági rangsor jelzi, hogy milyen a történelmileg kialakult egészségügyi hálózat a minta országaiban, illetve milyen hatásúak a vizsgált időszak változásai, főként a finanszírozást, az irányítást, a foglalkoztatást illetően, valamint a felszereltségben, technikai színvonalban.

NÁDUDVARI ZOLTÁN

IRODALOM

- CORDERO, J. M. – GARCÍA-GARCÍA, A. – LAU-CORTÉS, E. – POLO, C. [2021]: Efficiency and Productivity Change of Public Hospitals in Panama: Do Management Schemes Matter? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16. sz. 1–19. <https://doi.org/10.3390/ijerph18168630>
- DÉNES, R. V. – KECSKÉS, J. – KOLTAI, T. – DÉNES, Z. [2017]: The Application of Data Envelopment Analysis in Healthcare Performance Evaluation of Rehabilitation Departments in Hungary. *Quality Innovation Prosperity*, 3. sz. 127–142. <https://doi.org/10.12776/qip.v21i3.920>
- LUOMA, K. – JÄRVIÖ, M. L. – SUONIEMI, I. – HJERPPE, R. T. [1996]: Financial incentives and productive efficiency in Finnish health centres. *Health Economics*, 5. sz. 435–445. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1050\(199609\)5:5<435::AID-HEC223>3.0.CO;2-Y](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1050(199609)5:5<435::AID-HEC223>3.0.CO;2-Y)
- MAJUMDA, S. – ASGARI, B. [2017]: Performance Analysis of Listed Companies in the UAE-Using DEA Malmquist Index Approach. *American Journal of Operations Research*, 2. sz. 133-151. <https://doi.org/10.4236/ajor.2017.72010>
- MASRI, M. D. – ASBU, E. Z. [2018]: Productivity change of national health systems in the WHO Eastern Mediterranean region: application of DEA-based Malmquist productivity index. *Global Health Research and Policy*, 22. sz. 1–13. <https://doi.org/10.1186/s41256-018-0077-8>
- MEDAREVIĆ, A. – VUKOVIĆ, D. [2021]: Efficiency and Productivity of Public Hospitals in Serbia Using DEA-Malmquist Model and Tobit Regression Model, 2015–2019. *Environmental Research and Public Health*. 23. sz. 1–22. <https://doi.org/10.3390/ijerph182312475>
- MISZCZYŃSKA, K. – MISZCZYŃSKI, P. M. [2022]: Measuring the efficiency of the healthcare sector in Poland – a window-DEA evaluation. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 7. sz. 2743–2770. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-06-2020-0276>
- NUMAKER, T. R. [1983]: Measuring Routine Nursing Service Efficiency: A Comparison of Cost Per Patient Day and Data Envelopment Analysis Models. *Health Services Research*, 2. sz. 183–208. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/6874357>
- SINGH, S. – BALA, M. M. – KUMAR, N. – JANOR, H. [2021]: Application of DEA-Based Malmquist Productivity Index on Health Care System Efficiency of ASEAN Countries. *International Journal of Health Planning and Management*, 4. sz. 1236–1250. <https://doi.org/10.1002/hpm.3169>
- TRAKAKIS, A. – NEKTARIOS, M. – TZIAFERI, S.– PREZERAKOS, P. [2021]: Total productivity change of Health Centers in Greece in 2016–2018: a Malmquist index data envelopment analysis application for the primary health system of Greece. *Cost Effectiveness and Resource Allocation*, 72. sz. 1 – 11. <https://doi.org/10.1186/s12962-021-00326-z>
- WHO [2016]: *Health system efficiency. How to make measurement matter for policy and management*. Szerk.: Cylus, J. – Papanicolas, I. – Smith, P. C. Copenhagen, European Observatory on Health Systems and Policies. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28783269/>

Az uniós tagállamok állami nyugdíjrendszere és az implicit adósság vizsgálata az Ageing Working Group 2021 Projections című jelentés alapján

Georgios Symeonidis – Platon Tinios – Michail Chouzouris: Public Pensions and Implicit Debt: An Investigation for EU Member States Using Ageing Working Group 2021 Projections

Risks, 2021. 11. sz. 1–18. o.

DOI: [10.3390/risks9110190](https://doi.org/10.3390/risks9110190)

A 27 uniós tagállam implicit nyugdíjadósságának várható alakulása komplex becsléssel elemezhető. Az állami nyugdíj ott igényel költségvetési kiegészítést, ahol a pénzalap nélküli felosztó-kirovó nyugdíjpénztár nem fedezi az esedékes járadékok kifizetését a jogosultaknak. A több évtizedre kivetített demográfiai és gazdasági folyamatok becslései az aktív és nyugdíjas korú népességre, a munkajövedelemre kirótt járulékra, a jogosultak járadékaira, az implicit nyugdíjadósság alakulására, a nemzeti nyugdíjreform távlati hatásaira vonatkoznak.

TÁRGYSZAVAK: állami nyugdíjrendszer, demográfiai folyamat, implicit adósság kivetítése, fenntarthatóság, Európai Unió tagállamai, EU27, 2018–2060

A kormányzat mint alapkezelő feladata, hogy felossza a munkajövedelemre kirótt járulékokból kötelezően befizetett állami nyugdíjalapot a kötelező nyugdíjbiztosítás jogosultjai között (Pay-As-You-Go – PAYG). A szerzők az uniós metodika alkalmazásával elemzik a nemzeti nyugdíjrendszer egyensúlyát a következő 4 évtizedre kivetítve. (1. ábra)

A nyugdíjrendszer implicit nyugdíjadóssága (implicit pension debt — IPD) a befizetett járulékokkal szerzett jogosultsággal, valamint a jövőben esedékes nyugdíjjáradékokhoz szükséges fedezetekkel mérhető, a fontosabb folyamatok több évtizedes előreszámításával.

— A kötelező nyugdíjbiztosítás a járulékfizetőket az életük végéig állami nyugdíjjáradékra jogosítja. A nyugdíjrendszer kötelezettsége az esedékes járadékok folyamatos, hiánytalan kifizetése. Az uniós tagállamok nyugdíjrendszerei implicit nyugdíjadósságának (IPD) távlati alakulása rendszeresen ismételt elemzésekkel valószínűsíthető (*Börsch et al. [2021], Dekkers et al. [2018]*).

Az Európai Bizottság jelentéseket ad közre az idősödésről (*AWG [2018], AWG [2021]*). A szakértők összehasonlítják az IPD várható nemzeti állományait a 2070-ig terjedő időszakban. A jelentés a kivetített demográfiai, társadalombiztosítási, nemzetgazdasági, foglalkoztatási folyamatok alapján számítja a következő évtizedek állami nyugdíjkiadásait, azok fedezeteit és egyenlegeiket. Az AWG-jelentés vonatkozási köre 2018-ban az akkori 28, 2021-ben a 27 uniós tagállam. – NZ

A szerzők az állami nyugdíjrendszer 2060-ig halmozódó implicit adósságállományait (IPD) a 2020. évi GDP-hez mért nemzeti rátákkal hasonlítják össze. (2. ábra)

— A 2060-ig halmozott egyenleg az ábrán a rangsort vezető 4 tagállam (DK, MT, LV, FI) esetén a legkedvezőbb, a GDP kivetített átlagos évi növekedése gyorsabb, mint nyugdíjjáradékoké. A rangsor végén levő 3 ország (AT, GR és RO) IPD-rátája a 2020. évi GDP több mint kétszerese. – NZ

**DEMOGRAP
HICS**

A demográfia előrejelzése az Eurostat mutatóival (élettartam, születési ráta, vándorlás) évjárat és nemek szerint

**LABOUR
MARKET**

A munkaerőpiac előrejelzése ágazatok és korcsoportok szerint: a részvétel arányai, a munkába lépés és a nyugdíjazás életkora, a foglalkoztatás rátája életkor, nemek és szektorok szerint

**MACRO
ECONOMY**

A makrogazdaság előrejelzése a bér, a kamat, a termelékenység alakulására; keresetek életkor, nemek és szektorok szerint

**SOCIAL
INSURAN
CE**

A társadalombiztosítás jellemzői: felosztás a járulékfizetés szerint, a járadékra jogosultság törvény szerinti feltételei, nyugdíjreformok

**ACTUARIAL
CALCULATIO
NS**

Az aktuáriusi számítások az esedékes nyugdíjjáradékra a foglalkoztatott járulékfizetők és a (már) nyugdíjasok szerint

**PROJ
ECTIO
NS**

A projekciók a várható összes értékre, a GDP-hez mért rátákra, az elszámolás forgatókönyvei a nyugdíj „megfelelőségére”

1. ábra: Az uniós tagállamok nyugdíjrendszerei elemzési metodikájának tényezői

A jogosult nyugdíjjáradék az aktív évtizedekre előreszámított járulékfizetés szerint (defined contributions – DC) becsülhető. A nyugdíjbiztosítás másik előreszámítása a járadékot határozza meg (defined benefit – DB) a jogosult haláláig, ez az alapja a fizetendő nyugdíjjáradék egyének szerinti kalkulációinak.

A jelentés a várható reálbér alapján, reálértéken kalkulálja a nyugdíjjáradékot. A nyugdíjpénztár felhalmozott járadékfizetési kötelezettsége a mérés időpontjáig halmozott érték alapján (accrued benefit obligation – ABO), a forgatókönyv feltételei szerint vetíthető ki. Az ABO konzervatívabb kalkuláció, mint az, amely a várható járadékkötelezettségeket (planned benefit obligation – PBO) írja elő a nyugdíjas haláláig.

Az egységes metodika kivetíti a várható nemzetgazdasági folyamatokat, valamint a termelékenység és a bérdinamika több változatát a nemzeti munkaerőpiacon. Az infláció alapján indexálják a nyugdíj-

pénztár kivetített bevételeit és kiadásait. Az implicit nyugdíjadósság (IPD) jelenértéke diszkonttényezővel kalkulálható.

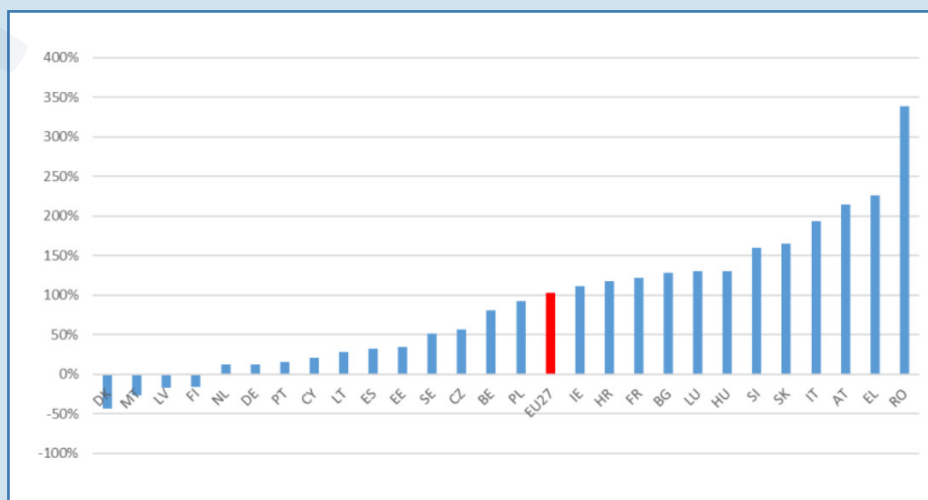
— A felvett kölcsön tőkeszolgálata mérhető explicit adósság. A felek szerződése írja elő a törlesztés kötelezettségét, az csökkenti az adós rendelkezésére álló jövedelmet a futamidő éveiben. A költségvetés számol a távlatilag esedékes explicit adósság (például államkötvény) törlesztésének fedezeteivel azok lejáratára és járulékos adósságszolgálata szerint. Az EU27 államadósságának 2070-ig kivetített diszkonttényezője évi 2% vagy nagyobb 17 tagállam esetén, a kockázati feláraiktól is függően.

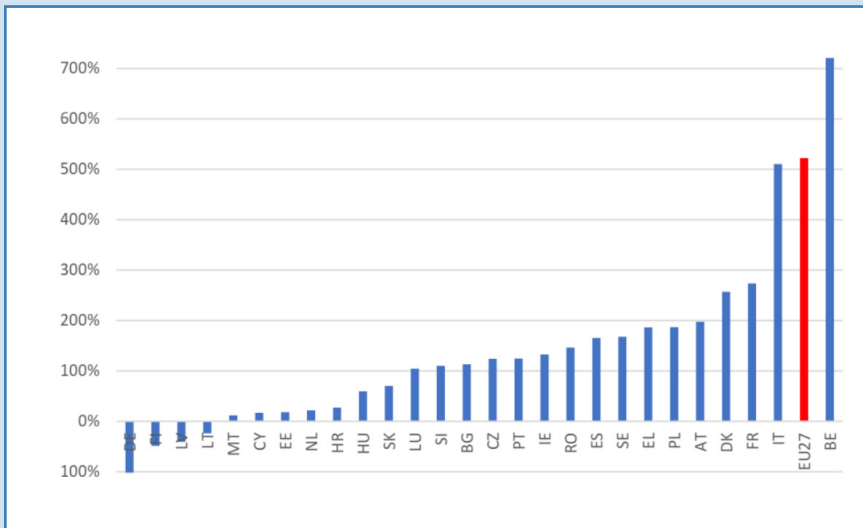
Hasonló elvet követ az implicit nyugdíjadósság törlesztésének kalkulációja, de a kivetített járadékjogosultság csak valószínűsíthető. Az állam alkotmányos feladata a kötelezettség nyilvántartása, elszámolása, az esedékes járadékfizetés. Az állami nyugdíjpénztár kalkulációi megállapítják:

- kik lehetnek jogosultak nyugdíjjáradékra, távlatilag is (akik a „hitelezők”);
- a jövőben várható munkajövedelmek és járulékfizetések alakulását (a „hitelezést”);

2. ábra: A nyugdíjalapok halmozott implicit adósságállományának (IPD) rátája országok* szerint, 2020–2060, százalék (2020. évi GDP = 100)

*A tagállamok kétbetűs jelöléssel, az IPD-ráta szerint rendezve, EU27 a minta átlagos rátája. A 2060-ig halmozott IPD rátája a 2020. évi GDP átlagosan 100%-a az EU27 térségben.

3. ábra: A várható halmozott implicit nyugdíjadósság (IPD) értékaránya országok* szerint, 2020–2060, százalék (2020. évi államadósság = 100)

*A jelölések úgy, mint a 2. ábrán, az országok a következő 4 évtized halmozódó IPD-rátája szerint rendezve (a 2020. évi államadósság = 100). A rangsort vezető 4 tagállam (DE, FI, LV, LT) képes fedezni a járadékokat a nyugdíjjárulék várható többletével. A várható átlagos IPD-ráta 2060-ig eléri a 2020. évi explicit államadósság átlagának ötszörösét az EU27 esetén.

- a költségvetési fedezetet igénylő implicit nyugdíjadósságot a mérési időpontokban (a „tőke állományát”);
- a tárgyidőszakban esedékes nyugdíjjáradékot (az „adósságszolgálatot”).

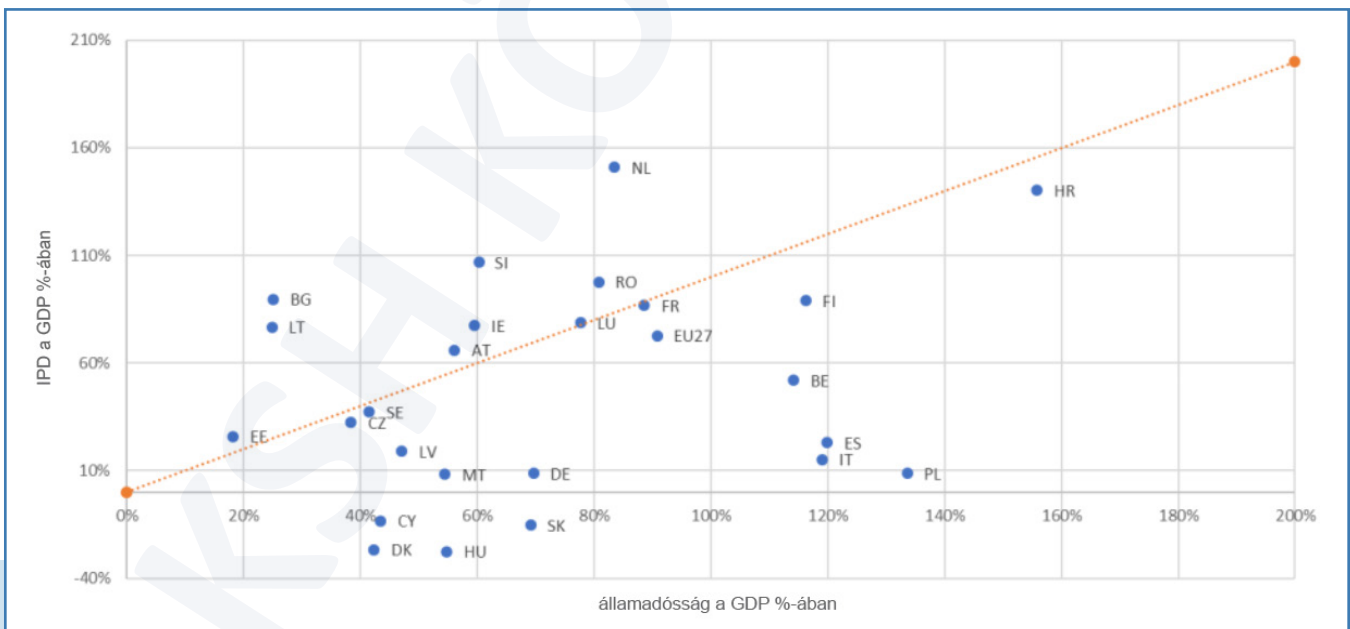
A nyugdíjrendszer nemzeti jogszabályai szerint állapítják meg a munkajövedelemből befizetendő járuléknak és a jogosultak járadékainak kivetített értékeit. – NZ

A kormányzat a költségvetési deficit mérséklésére törekszik, az explicit adósság elfogadható küszöbszintje a Stabilitási és Növekedési Paktum követelményeihez igazodik. Nincs nemzetközi előírás a nyugdíj-

adósságra, a fedezet hiányára, ez is magyarázza, hogy egyes tagállamok implicit nyugdíjadósságának (IPD) 2060-ig kivetített rátája többszöröse a 2020. évi explicit adósság rátájának. (3. ábra)

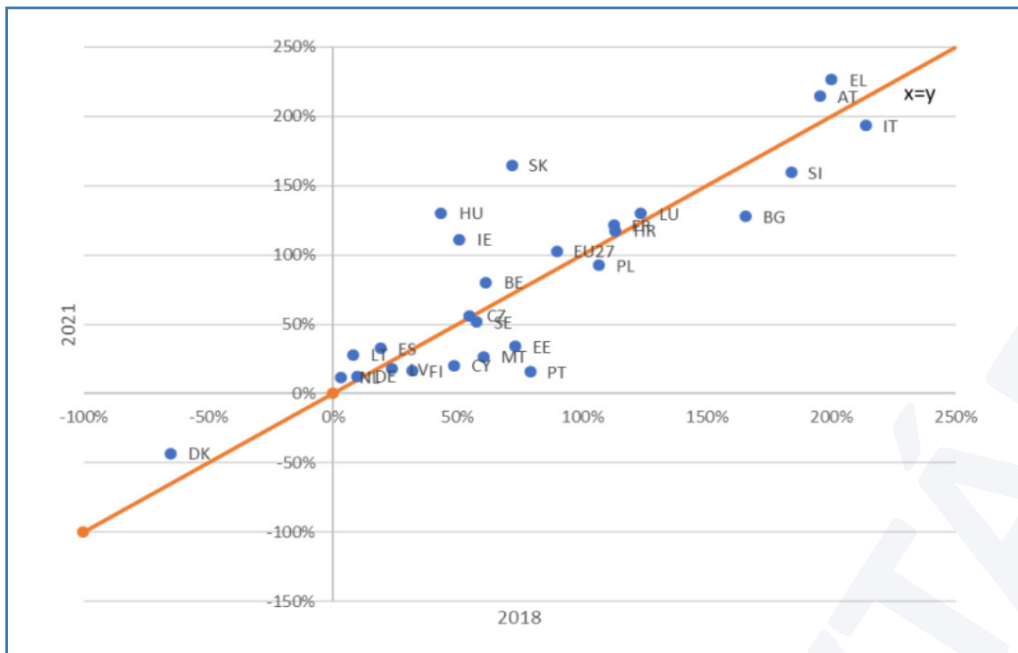
Az implicit nyugdíjadósság (IPD) kivetítései a demográfiai adatok nyitott személyi körét (open population – OP) tartalmazzák, ezen belül

- a tárgyidőszakban már nyugdíjjáradékra jogosultakat;
- azokat, akik aktívak és már fizetnek állami nyugdíjjárulékot;

4. ábra: A fennálló explicit és a becsült implicit államadósság rátája országok* szerint, 2020, százalék (GDP = 100)

*A jelölések úgy, mint a 2. ábrán. A nemzeti számlák módszertanával elszámolt 2020. évi államadósság (vízszintes tengely) és az implicit nyugdíjadósság (IPD, függőleges tengely) százalékos arányai (2020. évi GDP = 100).

- azokat, akik a jövőben léphetnek munkába az elő-reszámítás több évtizedes időtávjában.

Az államadósság explicit törlesztési kötelezettségei a kibocsátott állampapír-szerződés szerint esedékes adósságszolgálattal mérhetők. A kivetített implicit nyugdíjadósság (IPD) diszkontált értéke összemérhető az explicit és publikus költségvetési kötelezettségekkel a következő évtizedekben. (4. ábra)

— A 4. ábra szögfelezőjén egyenlő ez a két adósságráta (ilyen EE, CZ, SE, LU, FR esete).

E két ráta aránya kiugróan nagy, ahol az állami nyugdíjrendszer járulékfedezete viszonylag alacsony (BG, SI, NL esete).

E két ráta aránya ott alacsony, ahol kisebb az IPD GDP-hez mért rátája, mint az államkötvények explicit adósságáé (DK, HU, SK, DE, ES, IT esete). – NZ

A nyugdíjreform új jogszabályai megváltoztatták a korábbi folyamatok trendjeit, azok módosítják a járadék, illetve nyugdíjjárulék számításának tényezőit (*Angelaki–Natali [2010]*). A kivetítés kétféle eredménye jelzi a 3 évvel korábbi (*AWG [2018]*) és a legutóbbi (*AWG [2021]*) jelentés szerinti IPD-ráta viszonyát. Ilyen eltérés adódhat a becslési módszer és tényezői módosításából is. (5. ábra)

Az implicit nyugdíjadósság (IPD) mutatósorozatai a kötelező társadalombiztosítás nyugdíjalapjára (1. pillér) vonatkoznak. (6. ábra)

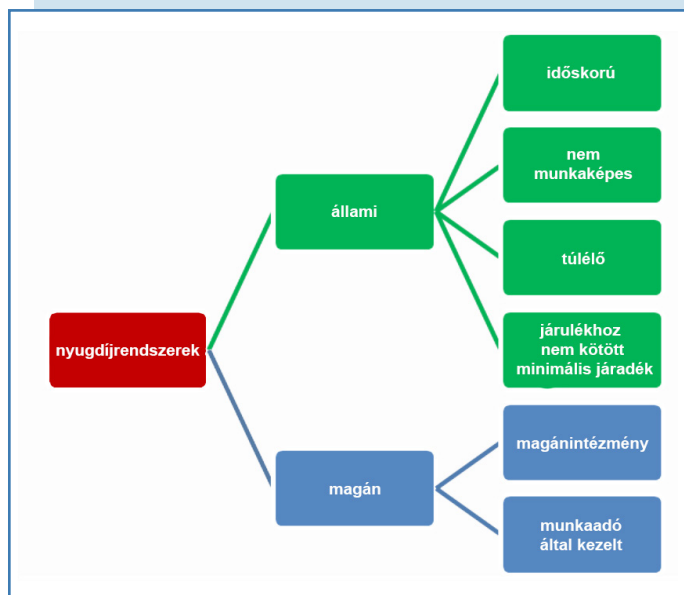
— A PENSREF uniós adatbázis mutatósorozatai alapot adnak nemzetközi és időbeli összehasonlításokra.

5. ábra: Az implicit államadósság (IPD) rátáinak alakulása országok* szerint, 2018, 2021, százalék (2020. évi GDP = 100)

*A jelölések úgy, mint a 2. ábrán. Az IPD-ráta a korábbi (AWG 2018, vízszintes tengely) és a legutóbbi (AWG 2021, függőleges tengely) kivetítések szerint a (2020. évi GDP = 100). A szögfelezőn a becslött nemzeti ráta a két Jelentésben egyenlő ($x = y$).

6. ábra: A kötelező társadalombiztosítási és a magánnyugdíjrendszerek moduljai az Európai Bizottság adatbázisában (forrás: PENSREF*)

*A PENSREF adatbázis a kötelező társadalombiztosítás és a magánintézmények által kezelt nyugdíjrendszerek adatait tartalmazza az uniós tagállamaira. A felső 4 modul: időskorúak, nem munkaképesek, túlélők és járulékhoz nem kötött minimális járadékosok a kötelező nyugdíjrendszerben. (1. pillér). Az alsó két modul: a magánintézmény és a munkaadó által kezelt nyugdíjalap.

A forrásmű a költségvetési kapcsolatokat elemzi, nem tartalmazza a magánnyugdíjpénztárak (2. és 3. pillér) mutatóit. A munkaadók nyugdíjalapjának járadékaira az intézmény biztosított alkalmazottai szerezhetnek jogsultságot (Börsch-Supan [2012], Lin et al. [2021]). – NZ

Az Európai Bizottság legutóbbi jelentése a nemzeti nyugdíjrendszerek várható alakulását 2070-ig kivevő elemzi (AWG [2021]). A jelentés résztanulmányai a 27 uniós tagállam szerint bontva is elérhetők. (https://ec.europa.eu/info/publications/2021-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2019-2070_en)

— Az alappal nem fedezett nemzeti nyugdíjrendszerek implicit adósságának 2021. évi kivetített értéke 14 tagállam esetén nagyobb, mint a 2018-ban becsült ráta (átlagosan 47 százalékponttal), és 13 esetben csökkent a ráta (átlagosan 37 százalékponttal), ez a kétirányú változás (a mediánokkal) közel kiegyenlíti egymást. – NZ

A jelentés az idősödő társadalomra jellemző tendenciákat elemzi:

- Az idős népesség eltartottsági rátája (a 65 éves és annál idősebb népesség a 15–64 éves népesség százalékában, old-age dependency ratio) 2019-ben mintegy 33% a 27 tagállam átlagaként, ez a függőségi ráta várhatóan 50%-ig nő 2070-ig.
- A termékenységi ráta nem éri el a 27 uniós tagállam népességének reprodukciójához szükséges mértéket, az időszak várható nettó vándorlási egyenlege nem egyenlíti ki ezt a tendenciát. A népesség fogyásának, idősödésének várható ütemei eltérők a tagállamok szerint, és ez összefügg a nyugdíjadósság (IPD) kivetített mutatóival is.
- A 15–64 éves korcsoport csökkenő száma meghatározza a GDP várható átlagos évi növekedési ütemét is. A kivetítés a termelékenység (total factor productivity – TFP) több változatát feltételezi a tagállamok szerint.
- Nagyok a tagállamok várható növekedési ütemeinek eltérései. A GDP növekedési üteme az alapváltozatban 2019 és 2070 között átlagosan évi 1,3% az EU27 esetén. A kedvezőtlenebb forgatókönyv kivetített üteme átlagosan évi 1,1%.
- Az idősödés összes közkiadása elérheti a 2070. évi GDP 25,9%-át, amely az egészségügyi és a szociális ellátás, valamint a nyugdíjak költségvetési előirányzatait tartalmazza az EU27 esetén.

Ez a közkiadás a 2019. évi GDP átlagosan 24%-a, ebből az állami nyugdíjkiadás részesedése mintegy 10,6% az EU27 esetén.

- Az állami nyugdíj kivetített nyugdíjjáradéka a 2070. évi GDP átlagosan 11,7%-a az alapváltozatban. Az EU27 rátái ennél nagyobbak, ha lassabb a termelékenység javulása, mint az alapváltozatban.
- Az idősödéssel összefüggő költségvetési előirányzatok ismert, 2019. évi szerkezete, értékaránya széles sávban szóródik a nemzeti ellátórendszerek különböző színvonalú, kapacitású és költséghatású szolgáltatásai szerint.
- Az állami nyugdíjrendszer kiadásainak nemzeti rátái a GDP-hez mérten 2045-ig nőnek a demográfiai összetétel változásait kivevő, ezután többnyire a 2019. évi nemzeti rátákhoz közeledhetnek (Hudák et al. [2015]).
- A jelentés nemzeti forgatókönyvei az ország ismert demográfiai tényezőivel kombinálva, feltételezik a GDP, a munkajövedelem, a termelékenység, az aktív népesség részvételi aránya, a mértékadó kamatszint stb. 2070-ig várható alakulását.
- A nemzeti becslések tényezői a nemzeti nyugdíjrendszerek ismert, jogszabályok szerinti tényezői.

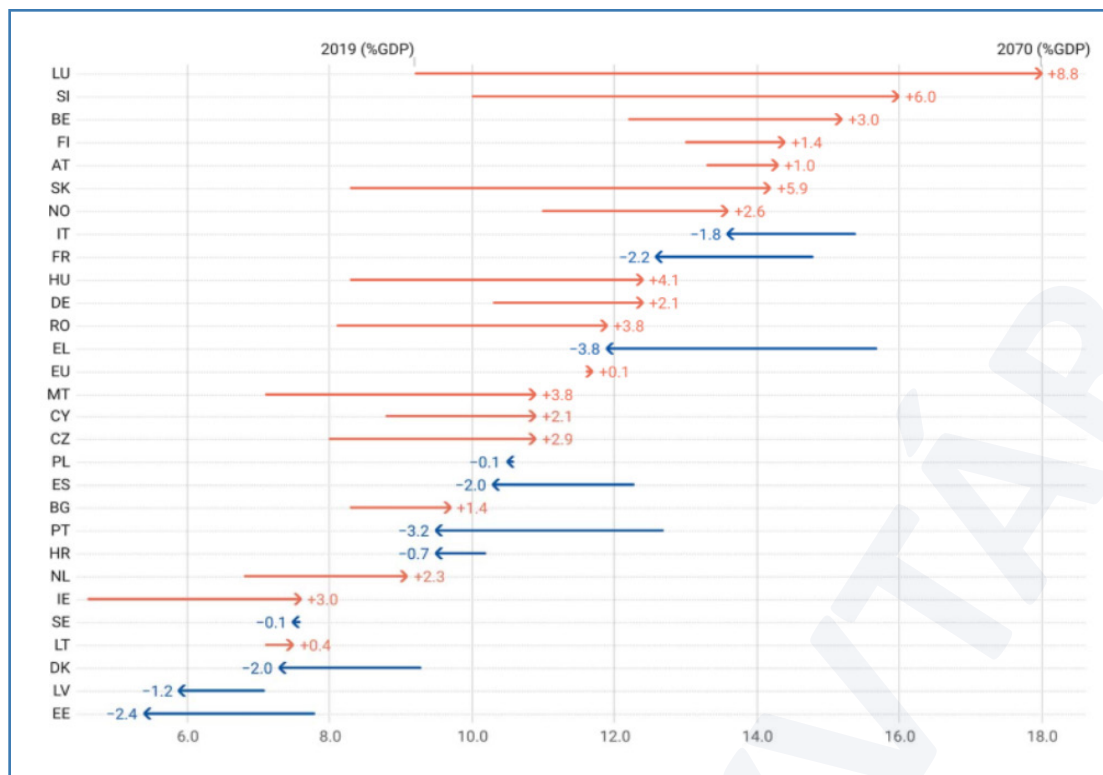
A jelentés nemzeti esettanulmányai figyelembe veszik a nyugdíjrendszer már bejelentett, 2070-ig várhatóan érvényesülő szerkezeti változásait is (Beetsma et al. [2017], Hinrichs [2021], Fouejieu et al. [2021], Natali [2015]).

— A jelentés dokumentumai a nyugdíjrendszerek kiadásai kétirányú változásának valószínű, 2070-ig kivetített rátáit is tartalmazzák, az összehasonítások alapja az állami nyugdíjkiadás 2019. évi rátája (GDP = 100). Kétirányú elmozdulás történhet 2019 és 2070 között a kivetített demográfiai, foglalkoztatási folyamat, valamint az időskori nyugdíjak elszámolásának nemzeti feltételei szerint:

- (I) az IPD-ráta növekedése várható LU, SI, BE, FI, AT, SK, HU, DE, RO, MT, CY, CZ, BG, NL, IE, LT esetén;
- (II) a „nagyvonalú” rendszer IPD-rátája csökkenhet IT, FR, GR esetén;
- (III) a 2019. évi átlagnál kisebb ráta ES, PT, CR, DK, LV, EE esetén csökken. (EC [2021]) (7. ábra) – NZ

A kétirányú vektor a nemzeti ráta 2070-es várható értékére mutató változás, százalékpontban. Görögország (EL) 2070. évi nyugdíjkiadásának rátája 3,8 százalékponttal kisebb, mint a 2019. évi és elérheti az EU27 átlagos rátáját (GDP = 100).

7. ábra: A kötelező nyugdírendszer kiadásainak rátája (vízszintes tengely, %) és a ráta várható változása (vektor, százalékpont)* országok szerint, 2019–2070 (forrás: EC [2021])

*A tagállamok kétbetűs jelöléssel, EU a panel átlagos rátája. A nyugdíjkiadás átlagos rátája a 2019. évi GDP 11,6%-a az EU27 esetén, a balti államok (EE, LV, LT) rátái a legkisebbek.

A kétirányú vektor a nemzeti ráta 2070-es várható értékére mutató változás, százalékpontban. Görögország (EL) 2070. évi nyugdíjkiadásának rátája 3,8 százalékponttal kisebb, mint a 2019. évi, és elérheti az EU27 átlagát (GDP = 100).

A legutóbbi jelentés felhívja a figyelmet a Covid19-járvány még bizonytalan hatásaira. Valószínű, hogy a korábbi – foglalkoztatási, jövedelemtermelési, ágazati szerkezetből következő stb. – tendenciák nem folytatódnak 2019 után (Börsch [2020]).

- Az AWG 2021 jelentést kiegészítő egyik hatásvizsgálat azzal számol, hogy az uniós tagállamok eltérő késleltetéssel térnek vissza a korábbi fejlődési pályára a járvány miatti korlátozást követően.
- Egy másik forgatókönyv feltételezi a foglalkoztatás korábbi struktúrájának változását, valamint a termelékenység javulásának várhatóan változó ütemeit tagállamok szerint.

A forrásmű a várható implicit nyugdíjadósság (IPD) GDP-hez mért nemzeti rátáit hasonlítja össze 2060-ig kivetítve. A becslés forrása a nemzeti nyugdírendszer felhalmozott fizetési kötelezettségeinek 2018-ban és 2021-ben több évtizedre kivetített trendje. Az implicit nyugdíjadósságot befolyásoló távlati folyamatok várható tényezői több forgatókönyv szerint számíthatók (Sánchez Serrano–Peltonen [2020]).

A nyugdíjjáradék költségvetési kiadásainak jelenértéke összevethető a kibocsátott állampapírok explicit nemzeti adósságszolgálatával. Mindkét tör-

lesztési kötelezettség csökkenti a tárgyidőszak szabadon felhasználható költségvetési forrásait.

Az implicit nyugdíjadósság az állami nyugdírendszer (1. pillér) távlati egyensúlyát befolyásoló tényezőkkel számol. Az egyensúly követelményei alakítják a nyugdíjreformot, annak eszközeit és ütemezését. A nemzeti intézkedés változtathatja a nyugdíjazás korhatárát, a jogosultság személyi feltételeit, az induló járadék megállapítását és indexelését, a munkajövedelemre kirótt járulékokat (Baksa et al. [2020]).

NÁDUDVARI ZOLTÁN

IRODALOM

- ANGELAKI, M – NATALI, D. [2010]: Pension policy in Europe since the crisis: EU developments and national reforms. In Degryse, C. – Natali D.: *Social developments in the European Union 2010*. Brussels, European Trade Union Institute. 121–140. <https://www.etui.org/publications/books/social-developments-in-the-european-union-2010>
- AWG [2018]: *The 2018 Ageing Report Economic & Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070)*. Luxembourg, Publications Office of the European Union. https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2018-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2016-2070_en
- AWG [2021] *The 2021 Ageing Report. Economic & Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)*. Luxembourg, Publications Office of the European Union. https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2021-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2019-2070_en
- BAKSA, D. – MUNKACSI, Z. – NERLICH, C. [2020]: *A Framework for Assessing the Costs of Pension Reform Reversals*. International Monetary Fund. <https://doi.org/10.5089/9781513550497.001>
- BEETSMA, R. – ROMP, W. – van MAURIK, R. [2017]: Drivers of pension reform measures in the OECD. *VoxEU.org*, 2017. november 13. <https://voxeu.org/article/drivers-pension-reform-measures-oecd>
- BÖRSCH-SUPAN, A. – COILE, C. C. szerk. [2021]: Social security programs and retirement around the world: reforms and retirement incentives: introduction and summary. In *Social Security Programs and Retirement around the World: Reforms and Retirement Incentives*. Chicago, University of Chicago Press. 1–43. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/S/bo45618333.html>
- BÖRSCH-SUPAN, A. H. – RAUSCH, J. [2020]: *Corona und Rente (Corona and Pension*. Munich, Munich Center for the Economics of Aging). <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3586487>
- BÖRSCH-SUPAN, A. H. [2012]: *Entitlement Reforms in Europe: Policy Mixes in the Current Pension Reform Process*. Cambridge, National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18009/w18009.pdf
- DEKKERS, G. – CONTI, R. – DESMET, R. – SUNDBERG, O – VAN den BOSCH, K. [2018]: *What are the consequences of the AWG 2018 projections and hypotheses on pension adequacy? Simulations for three EU member states*. Brussels, Federal Planning Bureau https://www.plan.be/uploaded/documents/201807181105000.REP_AWG2018pension_11732.pdf
- EC [2021]: *The 2021 ageing report: economic & budgetary projections for the EU Member States*. Brussels, Publications Offic. <https://doi.org/10.2765/84455>
- FOUEJIEU, A. P –KANGUR, A. – MARTINEZ, S. R. – SOTO, M. [2021]: *Pension reforms in Europe: how far have we come and gone?* Washington, International Monetary Fund. <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/DP/2021/English/PREHFWCGEA.ashx>
- HINRICHS, K. [2021]: Recent pension reforms in Europe: More challenges, new directions. An overview. *Social Policy and Administration*, 3. sz. 409–422. <https://doi.org/10.1111/spol.12712>
- HUDÁK, E. – VARGA, P. – VÁRPALOTAI, V. [2015]: The macroeconomic impacts of demographic changes in Hungary in the context of the European union. *Financial and Economic Review*, 2. sz. 89–127. https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=130692
- LIN, H. C. – TANAKA, A. – WU, P. S. [2021]: Shifting from pay-as-you-go to individual retirement accounts. A path to a sustainable pension system. *Journal of Macroeconomics*, 1–18. <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2021.103329>
- NATALI, D. [2015]: Pension Reform in Europe: What has happened in the wake of the crisis? *CESifo DICE Report*, 2. sz. 31–35. <https://www.cesifo.org/DocDL/dice-report-2015-2-natali-pension-june.pdf.pdf>
- SÁNCHEZ SERRANO, A. – PELTONEN, T. [2020]: *Pension schemes in the European Union: challenges and implications from macroeconomic and financial stability perspectives*. Frankfurt am Main, European Systemic Risk Board. <https://doi.org/10.2849/55704>